

До

Научното жури

ВСУ „Черноризец
Храбър“

Р Е Ц Е Н З И Я

от проф. д.ю.н. Орлин Николов Борисов

Юридически факултет, ВСУ „Черноризец Храбър“

на Дисертационен труд

„Защита на правата на човека – публичноправни аспекти“,

за получаване на научна степен „доктор на науките“

автор: проф. д-р Веселин Христов Цанков

Област на висше образование

„Социални, стопански и правни науки

Професионално направление

„Администрация и управление“,

Докторска програма

„Управление в сферата на нематериалното производство“

ВСУ „Черноризец Храбър“

2015

1. Общо описание на представените материали

Представен е комплект материали на електронен и хартиен носител в съответствие със ЗРАС и ПП на ЗРАС и Наредба № 12 на ВСУ и е приложил папка вх. № 368/ 06.02.2015 с необходимите нотариално заверени дипломи, документи и приложения; автореферат (54 стр.), дисертационен труд в обем от 672 стр. и автореферат в обем от 52 стр.

На основание Закона за развитие на академичния състав, Правилника за приложението му и Наредба № 12 на ВСУ за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ и научна степен „доктор на науките“ давам настоящата рецензия до Научното жури на ВСУ за обсъждане на дисертационен труд: „Защита на правата на човека – публичноправни аспекти“, за получаване на научна степен „доктор на науките“ от проф. д-р Веселин Христов Цанков (трудов договор № 107 от 27.08.2004 г. по чл. 111 от КТ в Юридически факултет на ВСУ).

2. Кратки биографични данни за автора

В документите по конкурса е представена автобиография в обем от 6 стр. Авторът в продължение на тридесет и две години има значимо присъствие в научно преподавателската общност и в практиката, като се е изградил като юрист с множество специализации и публикации в сферите Убежище, миграция, бежанци; Гражданство; Право на ЕС; Права на човека.

Практикувал е в Държавната агенция за бежанците, като заместник-председател в първите години от нейното създаване 1993 – 1995.

Бил е директор на Института за държавата и правото при БАН 2006 – 2010 г. Удостоен е с почетен знак «За заслуги към БАН».

През периода 2010 – 2015 г. е представител на Република България в Управляващия борд на Агенцията по основните права на ЕС.

През годините е бил консултант на Представителството на ВКБООН в България, на различни министерства и други ведомства, на Омбудсмана. Бил е експерт, водещ експерт и ръководител на работни групи по изработване на законопроекти по въпросите на убежище, гражданство, общности зад граница, на проекти по линия на ЕС, като «Управление на отпадъци» – 2009 г., «Връщане на незаконнопребиваващи» – 2010 г. и т.н.

Представени са дипломи, сертификати, по-значими награди и др. съотносимии към конкурса документи.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

През последните десетилетия съществено се промени общественото-политическата и икономическа среда, както в Република България, така и в повечето държави. Информационните технологии, глобализацията, цялостната промяна в геополитически аспект поставиха държавите и обществата в една нова среда, с нови приоритети и предизвикателства. Все по-често се поставя въпроса за правата на човека в тази съществено променена среда и сложни вътрешноправни и междудържавни отношения. Тези фактори и обстоятелства обуславят актуалността на изследването. В дисертационния труд е използван избирателен подход при представяне на значими, актуални въпроси по ефективната защита на правата на човека, като е направен преглед и коментар на такива, които са претърпели промени през последните години, които са постоянно на дневен ред, по които има натрупана съдебна практика, практика на Конституционния съд, на Европейския съд по правата на човека, на Съда на ЕС.

4. Характеристика и оценка на дисертационния труд. Познаване на проблема и методика на изследването.

Направен е критичен преглед на конкретни политики и дейности по защита на права на човека, които са особено актуални, дискуссионни, не рядко обект на законодателни промени. Практиката по правоприлагането често е противоречива и е повод за дебати и промени. В някои от конкретните практически казуси авторът има непосредствено участие. По конкретно някои от тях са:

- Конституционната и друга правна уредба на ползването на българския език като официален език и използването на майчин език;
- Правната защита на правата и интересите на лицата в производствата за придобиване и освобождаване от българско гражданство (експерт в работните групи по ратификация на конвенции и промени в ЗБГ);
- Правната защита на законните права на лицата търсещите особена закрила в Република България (ръководител на работни групи и ключов експерт);
- Правната защита на българските общности зад граница (ръководител работна група за изготвяне на законопроект 2008 г.). Легализация на чужди публичноправни актове в Република България; Участие в разрешаване на съществени правни проблеми с последици за много хора – доклад 53 стр. до министъра на правосъдието през 2010 г., който е база за решение по Договора за натурализация България – САЩ и въпросите за българското гражданство на около 400 000 наши сънародници;
- Защита срещу дискриминация. Анализ и коментар на правната уредба и практически аспекти;

– Правна уредбата на дейността на омбудсмана и на обществените посредници. Преглед на практиката им по защита на правата и законните интереси на гражданите (правен съветник на столичния обществен посредник и правен консултант на омбудсмана по въпросите на гражданството и особената закрила).

Дисертационният труд представя публичноправните аспекти в защитата на правата на човека в Република България в контекста на политическото многообразие, на възприемането на утвърдените международноправни норми и практики, при действието на парламентарна форма на управление. Изяснен е теоретичният фундамент на основните права на човека и гражданина. Направен е анализ на уредбата на основните права в международноправните актове, в Конституцията на Република България и в нормативните актове. Посочени са съществуващите способности, средства и механизми за защита на основните права на национално и наднационално ниво. Разкрити са същността, предимствата и недостатъците на отделните правни институти. В края на всеки раздел са представени общи констатации, коментари и препоръки по конкретната сфера на защита на правата на човека.

На база на проучването на тези политики и практики, е направен аналитичен преглед на поетите международноправни задължения, на вътрешноправната уредба и практика. Открити са проблемни области. Направени са предложени *De lege ferenda*. Представени са примери за решаване на сложни в теоретично и правно–техническо естество проблеми, както и участието и ролята на автора при намиране на адекватни и издържани политически и правни решения.

5. Преценка на публикациите по дисертационния труд

В приложения комплект документи и в автореферата коректно са отразени публикациите, които отразяват постигнатите резултати в дисертационното изследване – монографии, студии, статии, експертни становища, като бих открил:

- Законопроекта с новата философия и правна уредба по проблемите на българите в чужбина (проф. Веселин Цанков е ръководител на Междуведомствената работна група по изработването му);
- Експертното становище до министъра на правосъдието от 30.05.2010 г. по приложението на Договора за натурализация между България и САЩ от 1924г. и предложението на автора, как да се решат проблемите с българското гражданство на близо 400 000 наши сънародници, които живеят в САЩ и други.

6. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката.

В дисертационния труд се анализират особеностите и функционирането на българския модел на защита на правата на човека в условията на парламентарната форма на управление. В изследването се представят актуални аспекти на защита на правата на човека в сравнително правен аспект в критични области – защита правата на имигранти, на бежанци, на лицата без гражданство, на малцинствата, които са актуални през последните десетилетия.

Всеки един аспект и модел на защита се формира при специфични и уникални условия, под влияние на определени фактори. Проучени са подробно значимите теоретико–доктринални и практико–емпирични въпроси относно защитата на правата на човека; механизмите при формиране на „обща воля“; връзката между фактите и правните норми; моделите за разпределение на нормотворческите функции между централна и местна власт; между парламент и правителството; състояние и проблемите на ефективността в законодателния процес.

Изяснено е систематичното място и роля на гражданското общество, на политическите субекти, на държавните институции, на местните власти и неправителствени организации, както и на самите граждани за защита на техните права и законни интереси. Специално внимание е отделено на участието на гражданите и на спонтанните форми на самоорганизираност при защита на правата на човека.

Друг група приноси моменти – могат да се посочат участия в национални и международни проекти (ръководител, ключов експерт, експерт), проучвания, анализи и предложения *de lege ferenda*, свързани с подобряване на конкретната правна уредба в съответна област, регламентираща защитата на правата на човека.

Обосновани са предложения *De lege ferenda* по законодателния процес в сферата на правата на човека основно по предварителна и последваща оценка въздействие на законодателството. Формулирани са предложения относно предварителното обсъждане и съгласуване като фаза, имаща за цел да осигури отчитането на становищата на максимално широк кръг лица, организации, държавни и общински органи, администрации, които са заинтересовани от приемането и прилагането на бъдещите закони в сферата на правата на човека.

Основни научни приноси:

- Задълбочен философски и историкоправен анализ на идеите и практиките по защитата на правата на човека с цел формулиране на основните предизвикателства, понятиен апарат, тези, проблемни области.

- Аналитичен преглед на развитието на правната уредба в Република България в сферата на правата на човека на база историкоправните достижения, международноправната уредба и националните специфики.
- Критичен преглед на политиките, правната уредба и практики на ООН, Съвета на Европа и ЕС по защитата на правата на човека.
- Позиция и публикации на автора по въпросите за официалния и майчин език.
- Позиция и публикации на автора по съответствието между ЗБГ и ЕКГ.
- Понятието лица без гражданство – аналитичен съпоставителен преглед на международноправната уредба и достижения с реалното състояние по тези въпроси в Република България. Предложения De lege ferenda.
- Публикации на автора по въпросите на българските общности зад граница. Изработване на законопроект и налагане и възприемане в публичното пространство на ново понятие „български общности зад граница“, както и на нови подходи и средства за завръщане и интеграция в Родината.
- Участие в адаптирането на международноправните норми за бежанците и убежището към реалностите в Република България – понятиен апарат, способности за обжалване и др. (от 1990 г. до настоящия етап).
- Задълбочен анализ на съдебната практика по въпросите на гражданството, особената закрила и предложения De lege ferenda.
- Аналитичен и критичен преглед на административната и на съдебната практики по въпросите на обществения посредник и защитата срещу дискриминация и предложения De lege ferenda.
- Обосновани са предложения De lege ferenda по законодателния процес в сферата на правата на човека основно по предварителна и последваща оценка въздействие на законодателството.

Приноси с практическа насоченост:

- Ръководител и експерт в множество междуведомствени работни групи по приемане на нормативни актове по въпросите на убежището и бежанците (от 1990 г. – до настоящия момент).
- Австрийско – румънски – български проект по въпросите на миграцията – експерт. Публикация на английски език. Публична защита на основни тези и идеи на форум в Дом Витгенщайн, Виена; 2003 г.; работен език – английски.

– Експерт по присъединяването към Европейската конвенция за гражданството – Министерство на правосъдието (2005–2006 г.).

– Ръководител на Междуведомствената работна група по изработване на мотиви и законопроект „Закон за българските общности зад граница“; финансова обосновка и таблица за съответствие с Правото на ЕС – 2008 г.; възложен със заповед на заместник министър председател и министър на МВНР. (приет за изпълнен м. декември 2008 г.).

– Ръководител работна група и външен експерт – проект на МОСВ „Оценка на въздействието – правни аспекти (предварителна и последваща)“ на проект за изм. и доп. Закон за управление на отпадъците 2009 – 2010 г.

– Становище 50 стр. по искане на министъра на правосъдието и МВНР (30 май 2010г.); По приложение на Договор за натурализация между България и САЩ от 1924г.; за решаване на проблемите с българското гражданство на около 400 000 българските граждани, живеещи в САЩ. (изцяло прието и въведено в действие с правни актове, на база мотиви и предложения на автора)

– Външен експерт по проект на ЕС – Дирекция „Миграция“ МВР Република България – Кралство Белгия, тема: „Обратно приемане на незаконно пребиваващи граждани от Република България“ – 44 стр. становище; 2010 г.

– Експерт по присъединяването към две конвенции на ООН за лицата без гражданство – МП (2004– 2012 г.).

– 2010–2015 г. – участия в заседанията на Управляващия борд на Агенцията за основните права на ЕС

– До 2013 г. член на УС на Института за развитие на публичната среда

– 2000 – 2010 г. участие в множество форуми по проблемите на българите в чужбина; правен консултант на работни групи по изм. и доп. на Закона за българите живеещи извън Република България.

– Правен консултант на първия обществен посредник на Столична община по проект на ЕС.

– Правен консултант на Омбудсмана на Република България Г. Ганев по въпросите на чужденци, бежанци, българско гражданство по време на мандата му.

– Основен докладчик на международен форум по проблемите на бежанците – 09.11.2011 г. София.

– Докладчик в панел по проблемите с бежанците във връзка със събитията наречени „Арабска пролет и отражението им върху Република България, сесия на Атлантически клуб, м. 10, 2012 г.; Участие на посланици, съдии в Конституционния съд и висши представители на МС и на НС.

– Лекция пред 106 магистрати „Представяне на Агенцията по основните права на ЕС, дейност, публикации. Ролята им за Република България”– проект на ЕС на Комисията за защита срещу дискриминация 23.11.2013 г.

– Докладчик на форума 10.12.2014 г. „60 години от приемането на Конвенцията на ООН за лицата без гражданство (1954 г.) и напредъка в разрешаването на тези въпроси в Република България. Гранд – хотел София. 9. Лично участие на докторанта(ката)

7. Оценка на рецензента за личното участие в проведеното дисертационно изследване, и в каква степен формулираните приноси и получени резултати, са негова лична заслуга.

По всичко личи и изразявам своята убеденост, че проведеното изследване и представените труд и автореферат са лично дело на автора.

8. Автореферат

Съдържанието, обема от 52 стр. и качеството на автореферата отговарят на изискванията на съответните нормативни актове и отразяват основните резултати, постигнати в дисертацията.

9. Препоръки и критични бележки:

Авторът добросъвестно се е съобразил с почти всички направени препоръки и бележки на отделните етапи от конкурса, а и преди него в процеса на продължителната работа по изготвянето на дисертационния труд.

Относно предложението ми за промяна на заглавието от „Защита на правата на човека – публичноправни аспекти“ на „Публичноправни аспекти по защитата на правата на човека”, авторът декларира, че преди публикацията ще помисли още веднъж и ще обсъди с рецензента наименованието на труда.

10. Лични впечатления

Познавам проф. д-р Веселин Христов Цанков, като добросъвестен и коректен колега. Ползва се с уважение в професионалната общност и сред студентите.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Наредба № 12 на ВСУ.

Представените материали и постигнатите резултати съответстват на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за прилагането му.

Проф. Веселин Христов Цанков притежава теоретични знания, професионални умения и качества за самостоятелно провеждане на научно изследване и за достигане на значими научни и научно-приложни резултати.

Давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от дисертационния труд, автореферата, постигнатите резултати и приноси.

На това основание **предлагам на почитаемото Научното жури** да бъде присъдена научната степен „доктор на науките” на проф. д-р Веселин Христов Цанков в Професионално направление „Администрация и управление”, Област на висше образование „Социални, стопански и правни науки”.

01.06.2015 г.

Представил рецензията:

Проф. д.ю.н. Орлин Николов Борисов